

SVANTE ÖBERG

LU 84: Svar till Lennart Ohlsson

Långtidsutredningens kalkyler för utrikeshandel och industriutveckling är inte trovärdiga, hävdade Lennart Ohlsson i Ekonomisk Debatt 4/84. Kritiken bemöts här av Svante Öberg.

Långtidsutredningen, LU, är inte en prognos av den mest sannolika utvecklingen utan en *kravanalys*. Den försöker ange vilka krav som ställs på den ekonomiska politiken och på ekonomins funktionssätt för att de ekonomisk-politiska målen (full sysselsättning, balans i utrikeshandeln etc) skall uppnås senast 1990. De krav som då framkommer gäller främst en kraftig dämpning av pris- och löneökningarna samt en reducering av budgetunderskottet.

Det innebär att man för att bedöma sannolikheten i den framtidsbeskrivning LU presenterat i första hand bör bedöma sannolikheten för att dessa krav skall uppfyllas. Detta gör emellertid inte Ohlsson. I stället försöker han ifrågasätta LU:s trovärdighet genom att påstå att vissa av de siffror som redovisas i LU är orimliga.

Skatternas roll

Ohlsson menar inledningsvis att det alternativ i LU som har en relativt sett snabbare expansion av den offentliga konsumtionen inte är möjligt att realisera eftersom det förutsätter en ökning av skattesatserna.

Departementsrådet, SVANTE ÖBERG, finansdepartementet, är en av de ansvariga för 1984 års långtidsutredning.

Dagens höga skatteuttag är ett problem på många sätt. Trots det behandlas inte skatteuttagets inverkan på den ekonomiska utvecklingen särskilt utförligt i LU. Det finns flera skäl till detta.

För det första är detta ett komplicerat område. Det är med dagens kunskaper inte möjligt att avgöra hur en höjning eller sänkning av skatteandelen av BNP påverkar den ekonomiska tillväxten. Osäkerheten förstärks av att det finns många olika sätt att ändra skatteandelen, vart och ett med olika effekter. Det är därför inte så lätt att på objektiva grunder döma ut något av LU:s alternativ på det sätt som Ohlsson gör. Där emot visar LU:s beräkningar hur mycket skatten behöver förändras och vilken betalningsvilja som måste finnas för att den snabbare offentliga konsumtionsökningen skall vara möjlig.

För det andra är möjligheterna begränsade att på kort sikt väsentligt förändra skatteandelen. LU:s beräkningar ger i olika alternativ skatteandelar som varierar mellan 50 procent och 55 procent av BNP 1990, att jämföra med 51 procent 1983 (i ett alternativ, vilket redan i utredningen bedöms som på gränsen till det omöjliga, uppgår skatteandelen till hela 58 procent). Slutligen pågår inom finansdepartementet ett arbete med att successivt reformera skattesystemet utan att den aktuella analysen behöver utföras i LU.

Extrema tillväxttal?

Ohlsson menar vidare att LU:s alternativ med en kraftigare privat konsumtionsökning inte heller är trovärdigt eftersom historiska mönster i detta alternativ skall ändras dramatiskt i en period med låg världsmarknadstillväxt.

Det är emellertid inga fantastiska till-

växttakter som förutsätts i LU. Industrins produktionsökning beräknas exempelvis till 4,4 procent per år 1980–1990. Det är visserligen mer än 1970-talets 2,5 procent per år men å andra sidan avsevärt lägre än de 8,7 procent per år som uppnåddes under 1960-talet. Då bör man uppmärksamma att 1980-talets utveckling kraftigt påverkas av devalveringarna 1981 och 1982. Dessa nämns inte i Ohlssons artikel. Där anges bara att det skulle vara via låga löneavtal som priskonkurrenskraften skulle nås. Devalveringarna har redan åstadkommit en väsentlig del av den nödvändiga prisanpassningen. Enligt LU:s beräkningar räcker det emellertid inte med devalveringarna. Även under resten av 1980-talet måste relativpriserna sänkas något om Sverige skall uppnå full sysselsättning i en omvärld med hög och kanske stigande arbetslöshet.

Bara för industrins investeringar kan tillväxttalen vid en första anblick synas vara extrema. Industrins investeringar behöver öka med i genomsnitt ca 10 procent per år 1983–1990. Den investeringsnivå som då uppnås 1990 är emellertid inte mycket högre än nivån 1976 innan luften gick ur investeringskonjunkturen. Inte heller i detta avseende är därför ökningstalen orimliga. Prognoserna för i år och nästa år tyder vidare på en mycket kraftig höjning av investeringsnivån i industrin.

I Ohlssons artikel görs genomgående jämförelser mellan 1970- och 1980-talen. Det är naturligt eftersom LU i stor utsträckning redovisar siffror för dessa perioder. Man måste emellertid komma ihåg att 1970-talet var ett dåligt årtionde för svensk industri när det gäller bland annat export- och produktionsutveckling. Det är därför inte förvånande att 1980-talet framstår som avsevärt mer fördelaktigt än 1970-talet. 1980-talet skall ju ge balans i svensk ekonomi vilket 1970-talet definitivt inte gjorde.

Export och import

Ohlssons metod att dividera skillnaderna mellan export- och importökningstal under 1970- och 1980-talen kan inte

användas för att visa vare sig det ena eller det andra. Exempelvis anges denna skillnad för verkstadsindustrin vara 10 gånger större under 1980-talet än under 1970-talet (baserat på talen 3,1 respektive 0,3 procent per år). Det olämpliga i att använda en sådan jämförelseteknik framgår av att resultaten är mycket känsliga för små variationer i jämförelsetalen. Hade skillnaden t ex varit 0,1 procent per år under 1970-talet så hade den blivit 30 gånger större under 1980-talet!

Vidare kan nämnas att det inte bara är efterfrågeförhållanden som världsmarknadstillväxt och relativpriser som påverkar LU:s beräkningar. Denna gång har vi även försökt inarbeta utbudsförhållanden i beräkningarna. Industrins leveranser till både exportmarknaden och hemmamarknaden liksom industrins investeringar är således även beroende av till vilken lönsamhet produktionen sker. Den starkare industriutvecklingen under 1980-talet förklaras därför av att ökade relativpriser och försämrad lönsamhet under 1970-talet förbyts i sänkta relativpriser och förbättrad lönsamhet under 1980-talet. Detta förmår mer än att kompensera den försämrade världsmarknadstillväxten. Naturligtvis har vi i LU även tagit hänsyn till importinnehållet i exporten, förändringar på världsmarknaden och andra faktorer som Ohlsson nämner. I dessa avseenden framför Ohlsson inga nya synpunkter.

Strukturuomvandlingen

Det är riktigt som Ohlsson påpekar att spridningen mellan industrisektorerna i utvecklingstakter för priser, produktion och produktivitet i LU är lägre under 1980-talet än under 1970-talet. Det sammanhänger bl a med svårigheterna att i förväg förutse mer extrema utvecklingstal. Detta leder i sig till en långsammare strukturuomvandling under 1980-talet än under 1970-talet. Även kraven i LU på en, generellt sett, god lönsamhet i industrin leder till en långsammare utslagningstakt för företag

med en, relativt sett, dålig lönsamhet. Trots denna långsammare strukturomvandling på sektornivå tyder LU:s analys av strukturomvandlingen på arbetsställesnivå på en mycket snabb omvandlingstakt under 1980-talet. Industrins anpassningsförmåga måste därför vara hög under resten av decenniet om balans skall uppnås i den svenska ekonomin.

Avslutningsvis menar Ohlsson, helt riktigt, att det inte är tillräckligt med långsamma löneökningar för att industrin skall expandera. Men en långsam pris- och löneökningstakt under resten av 1980-talet och en tillräckligt god lönsamhet i industrin är så fundamentala för möjligheterna att uppnå en god industriutveckling att de är väl värda att lyftas fram i långtidsutredningen. Därutöver behövs andra åtgärder som syftar till att öka omställningsförmågan i produktionen. Arbetsmarknadspolitiken bör inriktas på att reducera problem med överhettning på delar av arbetsmarknaden. Förändringar på skatteområdet kan säkerligen också bidra till en ökad anpassningsförmåga. Här vill jag nämna skatteomläggningen 1983—1985 som sänker marginals-katten till högst 50 procent för huvuddelen av inkomsttagarna. Det är emellertid svårt att kvantifiera effekterna av denna typ av åtgärder.

Realistiska beräkningar?

I de senaste tio årens långtidsutredningar har den beräknade framtida produktionsutvecklingen i industrin varit väsentligt bättre än den sedan visat sig bli i verkligheten. En viktig fråga är därför om det finns skäl som talar för att det är mer sannolikt denna gång än tidigare att LU:s beräkningar skall infrias. Låt

mig avslutningsvis nämna några faktorer som pekar i den riktningen:

(1) Konkurrenskraften i den svenska industrin är nu väsentligt bättre än den varit någon gång sedan 1970. Det gäller oavsett om man mäter konkurrenskraften i termer av relativa priser eller relativa kostnader. Lönsamheten är god och de senaste årens omstrukturering i industrin har gjort den bättre anpassad till att möta 1980-talets krav.

(2) Det är ännu för tidigt att avgöra om den nödvändiga dämpningen av pris- och löneökningarna kommer till stånd eller ej. Helt klart är emellertid att den ekonomiska politiken idag prioriterar inflationsbekämpningen högt.

(3) De finansiella balanserna utvecklas i rätt riktning. Den offentliga utgiftsexpansionen är nu väsentligt lägre än tidigare; statens konsumtion minskar, kommunernas långsiktiga planer tyder på en mycket långsam ökning av den kommunala konsumtionen, (i det närmaste nolltillväxt), ökningstakten i pensionsbetalningarna mattas nu också av, den utgiftshöjande reformverksamheten har nästan avstannat etc. Inga större skattehöjningar genomförs; medan exempelvis arbetsgivaravgiftsuttaget under mitten av 1970-talet ökade med ca 4 procentenheter per år har skatteandelen av BNP varit i stort sett oförändrad mellan 1977 och 1984. Därtill kommer att tillväxten i den svenska ekonomin förbättrar den offentliga sektorns inkomster. Dessa tendenser tillsammans med en stram budgetpolitik leder nu till att det offentliga sparandeunderskottet kan reduceras. Även bytesbalansen har förbättrats kraftigt så att jämvikt i stort sett uppnås i år.